

Centrum i Muzeum Pomorze
oraz Wojskowej
ajowej
87-100... ul. Podmurza 53, tel. 056 22 186
e-mail: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl
NIP 556 16 25 127; REGON 8705... 736
KRS 00000 41602
Nr 1-Ku 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

- V/94

ku - XI/01

opreduci mł 673/1410

adres kontaktowy:
... Henryk
... m. Bema

Jorun
ODR; toj. maucz.
Rekowska Janina

MK: 673/1410 Pom.

**SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI**

Rekowski Janina.....
J-K-673/1410 Pom.....
Tomu ODR - taj. nowy.....

- I./1. Relacja k. 2 s. 1-2
- I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora —
- I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora k. 1 s. 1
- II. Materiały uzupełniające relację k. 2 s. 1-2
- III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —
- III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r.
- III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —
- III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945
- III./5. Inne ...
- IV. Korespondencja
-
-
-
- V. Nazwiskowe karty informacyjne k. 11
- VI. Fotografie brak

1/1. Delaja

1. Informacja o działalności
Janiny Dekowskiej autorstwa
Henryka Kamińskiego mpis
oryg. + kopia

k. 2 s. 1-2

Rekowska Janina (1889-1972), kierow. tajnego nauczania w Toruniu.

Ur. 1.X.1889 r. w Nieżywieciu, pow. Brodnica, c. Augustyna i Teofili z d. Bielicki. Ukończyła w 1908r. wyższe liceum w Kościerzynie i Sem. Naucz.

Od 1921r. nauczycielka, mianowana została w 1924r. stałą kierowniczką Pub. Szk. Pow. Nr 3 w Toruniu przy ul. Bażyńskich. Członek SChNNSP i PCK.

W październiku 1939r. aresztowana przez gestapo i osadzona w Forcie VII w Toruniu, zwolniona prawdopodobnie w styczniu 1940r. Organizowała akcje pomocy dla więźniów obozów hitlerowskich, otaczała opieką wdowy po zamordowanych, udzielała pomocy chorym i ściganym przez okupanta. Była organizatorem i kierownikiem tajnego, zorganizowanego nauczania w Toruniu i powiecie toruńskim. Pracowała w Okręgowym Departamencie Oświaty i Kultury Okręg Pomorza-Delegatura Rządu w Toruniu.

Od III.1945r. do 31.VIII.1950r. była nadal kierownikiem Szk. Podst. Nr 3 w Toruniu, na emeryturę przeszła w 1951r., ~~pracując nadal w niepełnym wymiarze godzin do 1958r.~~ Zmarła 1.V.1972r. w Toruniu.

APAK Toruń, dokum. Inspektoratu AK Toruń, Arch. Urz. Miejsk. w Toruniu, t. sygn. Ośw. R) 50, Dz. U. KOSP w Toruniu Nr 5 z 1946r. poz. 82 s. 88, T. Jaszowski, Cz. Sobiecki, Niemy świadek. Bydgoszcz 1971, s. 77, "Głos Nauczycielski" Nr 27 z 1972r. nekrolog.

Henryk S. Kamiński

Rekowska Janina (1889-1972), kierow. tajnego nauczania w Toruniu.

Ur. 1.X.1889 r. w Nieżywleciu, pow. Brodnica, c. Augustyna i Teofili z d. Bielińska. Ukończyła w 1908r. wyższe liceum w Kościerzynie i Sem. Naucz.

Od 1921r. nauczycielka, mianowana została w 1924r. stażką kierowniczką Pub. Szk. Pow. Nr 3 w Toruniu przy ul. Bażyńskich. Członek SchNNSP i PCK.

W październiku 1939r. aresztowana przez gestapo i osadzona w Porcie VII w Toruniu, zwolniona prawdopodobnie w styczniu 1949r. Organizowała akcje pomocy dla więźniów obozów hitlerowskich, otaczała opieką wdowy po zamordowanych, udzielała pomocy chorym i ściganym przez okupanta. Była organizatorem i kierownikiem tajnego, zorganizowanego nauczania w Toruniu i powiecie toruńskim. Pracowała w Okręgowym Departamencie Oświaty i Kultury Okręg Pomorze-Delegatura Rządu w Toruniu.

Od III.1945r. do 31.VIII.1950r. była nadal kierownikiem Szk. Podst. Nr 3 w Toruniu, na emeryturę przeszła w 1951r., pracując nadal w niepełnym wymiarze godzin do 1958r. Zmarła 1.V.1972r. w Toruniu.

APAK Toruń, dokum. Inspektoratu AK Toruń, Arch. Urz. Miejsk. w Toruniu, t. sygn. Ośw. R) 50, Dz. U. KOSP w Toruniu Nr 5 z 1946r. poz. 82 s. 88, T. Jaszowski, Cz. Sobiecki, Niemy świadek. Bydgoszcz 1971, s. 77, "Głos Nauczycielski" Nr 27 z 1972r. nekrolog.

Henryk S. Kamiński

1/3. Inne materiały dokumentacyjne
Rekowskiej Gminy:

1. Inf. o uczestnictwie w tajnym seminar-
niu - Szymański Bolesław, data odpływu
mpisku 18.04.1994 k. 1 s. 1

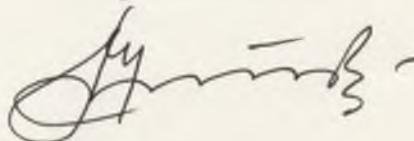
Wpłynęło dnia 18.04.94
Ldz. 328/17/94

Powołując się na artykuł "Czy w Toruniu było tajne nauczanie?" zamieszczony w dzienniku "Nowości" z 14 marca 1994r. chciałbym dorzucić kilka informacji na ten temat.

Dzięki staraniom mojej matki gdzieś na początku 1942 roku zostałem uczestnikiem tajnych kompletów. Zostałem jednym z uczniów Pani Janiny Rekowskiej. Ilu uczniów miała Pani J. Rekowska nie wiem /było to objęte ścisłą tajemnicą/ ja natomiast uczestniczyłem w trzy osobowym zespole wspólnie z rodzeństwem Ewą i Marianną Felczykowskimi. Pobieraliśmy naukę języka polskiego, rachunków, historii i geografii. Nauka odbywała się w mieszkaniu /nie wiem czyim/ przy Rynku Staromiejskim, w pokoju przy stole jadalnym z reguły zastawionym jakimś ciastem /jako konspiracja, że jesteśmy na podwieczorku/. Do mieszkania wchodziło się różnie, raz od Rynku Staromiejskiego, raz od ul. Chełmińskiej. Takie też było opuszczanie mieszkania i to zawsze pojedynczo. Lekcje odbywały się tylko po południu, w różnych dniach i godzinach ponieważ równolegle chodziliśmy do szkół niemieckich a także dla konspiracji. Nauka odbywała się także w okresie wakacji. Największym niebezpieczeństwem dla nas było przenoszenie na lekcje i do domu zeszytu do prac domowych, szczególnie w okresie wiosenno-letnim /zeszyt chowany np. za koszulkę lub w spodenkach/. Obawy wynikały z możliwości spotkania się z hordami niemieckiej młodzieży Hitlerjugend, którzy potrafili tylko dla zabawy bić czym i gdzie popadło młodzież-dzieci nie umundurowane. Moja edukacja zakończyła się w połowie stycznia 1945r. i chyba z niezłymi wynikami, skoro w lutym 1945r. po otwarciu polskich szkół powszechnych w Toruniu po przeprowadzonym egzaminie zostałem uczniem 4 klasy, którą ukończyłem w czerwcu 1945r. Tą krótką informacją chcę złożyć hołd mojej pierwszej nauczycielce (poza moją matką) pani Janinie Rekowskiej za niebywałe samozaparcie i wielką odwagę, za to, że wpajała nam polskość, że broniła nasze młode umysły przed wynarodowieniem. Nauczyciele byli wówczas bohaterami. Ale i do takich należy też nas w pewnym sensie zaliczyć, bo gdyby nie było patriotycznie ukształtowanych przez rodziców uczniów nie byłoby nauczycieli.

Z poważaniem

Bolesław Szymański
rocznik 1934

87-100 Toruń

II. Materiały uzupełniające relacje -
- Dekowska Janina

1. Staminowski J. S., biogram „Dekowska Janina”, [w:] 500. biograficzny konspiracyjii pomorskiej 1939-1945, Toruń 1994, w. 1, s. 177, kserokop. k. 1 s. 1
2. art. J. Staminowski, czy w Toruniu było tajne nauzenie, Nowości, nr 51 z 14.02.1994, kserokop. oryg. k. 1 s. 2

Rekowska Janina (1889-1972), kierowniczka tajnego nauczania w Toruniu.

Ur. 1 X 1889 r. w Nieżywiciu, pow. Brodnica; córka Augustyna i Teofili z d. Bielickiej. Ukończyła w 1908 r. wyższe liceum w Kościerzynie i Seminarium Nauczycielskie. Od 1921 r. nauczycielka, mianowana została w 1924 r. stałą kierowniczką Publicznej Szkoły Powszechnej Nr 3 w Toruniu przy ul. Bażyńskich. Członek SChNNSP i PCK.

W październiku 1939 r. aresztowana przez gestapo i osadzona w Forcie VII w Toruniu, zwolniona prawdopodobnie w styczniu 1940 r. Organizowała akcje pomocy dla więźniów obozów hitlerowskich, otaczała opieką wdowy po zamordowanych, udzielała pomocy chorym i ściganym przez okupanta. Była organizatorką i kierowniczką tajnego, zorganizowanego nauczania w Toruniu i powiecie toruńskim. Pracowała w Okręgowym Departamencie Oświaty i Kultury Okręgu Pomorze Delegatury Rządu w Toruniu.

Od marca 1945 r. do 31 VIII 1950 r. była nadal kierowniczką Szkoły Podstawowej Nr 3 w Toruniu, na emeryturę przeszła w 1951 r. Zmarła 1 V 1972 r. w Toruniu.

AP AK: dok. Insp. AK Toruń; AUM w Toruniu, t. sygn. Ośw. R/50, Dz.U.KOSP w Toruniu nr 5 z 1946 r., poz. 82, s. 88.

Jaszowski T., Sobecki Cz., *Niemcy świadek*, Bydgoszcz 1971, s. 77; nekrolog, *Głos Nauczycielski*, R: 1972, nr 27.

Henryk S. Kamiński

Stow. biogr. konspiracji pomorskiej
1939-1945, Toruń 1994, a. 1

co. I art. zob. tenże probl. „Nauwyciele, tajne nauki”

Czy w Toruniu było tajne nauczanie? (II)

W jednym z wrześnieowych wydań „Nowości” z ubr. zamieściliśmy listę 23 dziewcząt zdających egzamin w zakresie 7-klasowej szkoły powszechnej przed Państwową Komisją Egzaminacyjną w czerwcu 1946 r. w Toruniu. Pytaliśmy kto, gdzie i kiedy pomógł im przy opanowaniu całego programu nauczania 7-klasowej szkoły.

Trzeba bowiem pamiętać, że pozostałe formy działalności ze tylko na terenie Generalnej Guberni okupant zlikwidował szkoły średnie i wyzwołał szkoły średnie i wyższe uczelnie, ale pozostawił, co prawda zdekompletowaną, sieć szkolnictwa powszechnego i zawodowego. Szkoły te miały okrojony program nauczania, jednak uczyli w nich polscy nauczyciele, mieli podręczniki i pracowały legalnie. Dlatego mogły stanowić oparcie dla systemu tajnego nauczania, zarówno na poziomie podstawowym, jak i średnim.

Na Pomorzu natomiast działały tylko powszechne szkoły niemieckie (volksschule) i nie mogły stanowić żadnego oparcia dla organizowanego tajnego nauczania, ale stwarzały niebezpieczeństwo jego dekonspiracji. Toteż działalność konspiracyjna w zakresie tajnego nauczania była tak samo trudna i niebezpieczna, jak

w Toruniu, jak i na całym Pomorzu, zostało podjęte o wiele później, bo dopiero w 1942 r. Organizatorem był Departament Oświaty i Kultury z siedzibą w Warszawie. Okręgowym Biurem Oświaty kierowali Zygmunt Szulczyński, jego zastępca był Józef Gutschke z Chełmna, Feliks Kotowicz z Wąbrzeźna, a wysłannikiem był Melchior Ryszczakowicz nauczyciel z Torunia. Kierownikiem na miasto i powiat był Janina Rekowska - kierownik szkoły nr 3 (budynek w 1939 r. zbombardowany), zastępcą Benedykt Tałaska.

Niektórzy nauczyciele nie czekając na ogólne inicjatywy podjęli początkowo na własną rękę, później zostali włączeni do zorganizowanego nauczania. Ze względu na bezpieczeństwo komplet prowadzony był przez jednego nauczyciela i liczył 2-3 uczniów lub uczono indywidualnie. Wykorzystywano programy i podręczniki obowiązujące do 1939 r. Trzeba było się liczyć z represjami ze strony Niemców za tajne nauczanie, bo groziło aresztowaniem i zesłaniem do obozu koncentracyjnego lub karą śmierci. Każdy fakt wykrycia podlegał prawu III Rzeszy i uznawany był za zdradę główną, jako próba zamachu przeciwko państwu niemieckiemu. Nauczycieli tych musiała cechować duża odwaga i wielkie poświęcenie patriotyczne.

W Toruniu tajne zorganizowane nauczanie prowadzili: Leonard Echaust (XI.39-IV.40), Brunon Suchocki, Kazimierz Garczyński (XI.39-IV.40), Dastych,

Ignatowski, Halina Banaś (1939-42), Tadeusz Pawlik (1940-42), Stanisław Niezgodka (1940-45), Felicyta Dziarnowska-Baj (1944), Klementyna Jędrzycko, Rudolf Kuper (1941-44), Janina Sakrajda (1944), Helena Kładzik, Franciszek Pobereszko - Ręczkowo - Dąbrowa Chełmińska, Janina Rekowska, Benedykt Tałaska, Stefania Dulińska (1944-45), Doma-radzki.

Nadal jest mało materiałów źródłowych do tajnego nauczania w Toruniu. Aby nie zostawić czystej karty lub stwierdzić, że takiego nie było, konieczne jest zebrać materiały o różnych formach tajnego nauczania na naszym terenie. Dlatego jako autor zwracam się z gorącą prośbą do uczestników tajnych kompletów, do członków rodzin nauczycieli o uzupełnienie i relacje, które pozwoliłyby w pełni utrwalić i przekazać następnym pokoleniom pamięć o bohaterskich nauczycielach pomorskich, z których część swą patriotyczną działalność opłaciło życiem lub pobyt w obozie koncentracyjnym.

HENRYK S. KAMIŃSKI
Przy pisaniu tego artykułu korzystałem z pracy: K. i K. Ciechanowscy: Tajna działalność kulturalno-oświatowa na Pomorzu w latach 1939-1945, Gdańsk 1975, oraz materiałów archiwalnych.

Materiały czy informacje o tajnym nauczaniu można składać w Fundacji Archiwum Armii Krajowej w Toruniu ul. Piekary Nr 49. □

Nauwyciele 1994 nr 51 z 14.03

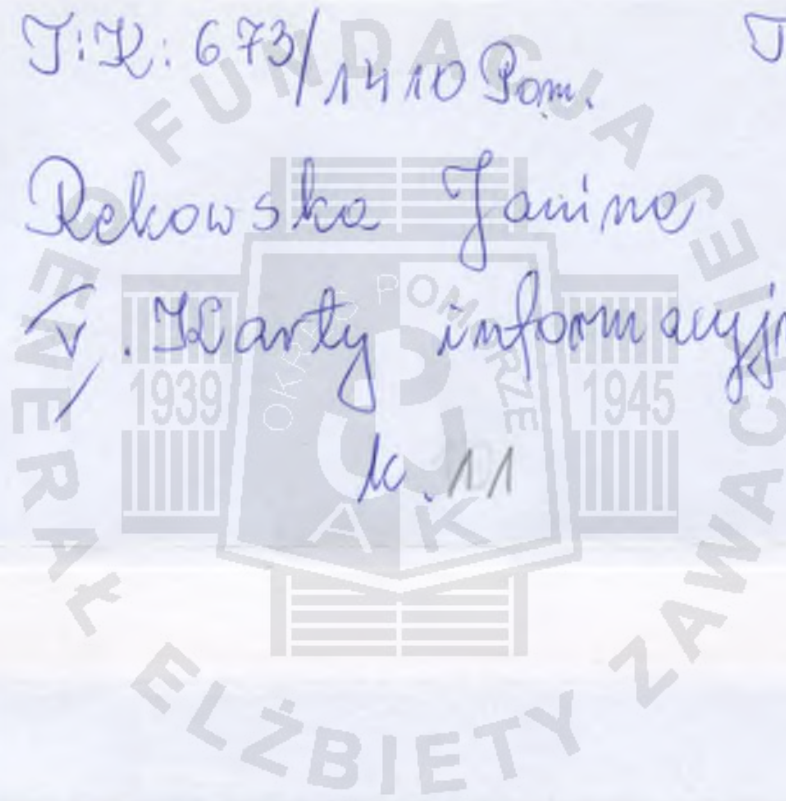
T:Z: 673/1410 Pom.

Tomek

Rekowska Janina

✓ Marty informacyjna

10.11

Toruń 39 A.
Toruń

1. 2 3

4 Rekowskianna 5

6 tajne numerze. 7

8 9

10 Toruń ul. Mickiewicza 56 11

12 Jassowski Tr. Sobieskiego.
"Niemcy świadek"

str. 77 R. 7. - więzien Fortu VII w Toruniu.

Tomia 2

Relkowa Janina

licencjonile tajnego nauczania w Toruniu
- na miasto i powiat

zob. Kaminski H.S., Czy w Toruniu było tajne
nauczanie, Nowości 1993 nr 174 z 7.09 s.11,
1994 nr 51 z 14.03

RP-III/194

FUNDACJA
1939 OKRĘG POMORZE
KILKI
ELŻBIETY ZAM
Torun
4 numer
WR 3

Rękowska Janina
zajne nauczanie
nauczycielka, pracowała w Okr. Departamencie
Oświaty i Kultury Okręg Pomorze. Delegatura Rządu
w Toruniu wraz z Benedyktem Tapašką.

Inf. I. Monsiorska z dn. 17.V.81 r. źródła nie
zapisala (może to książka Czesława Wycecha).

Tomii 4

Belkowska Janina

brat's redziwsi m kajnym nauwszani m orawie
okupacji na terenie Tomunia

Nyhad nauwyakli kajnego nauw. - T.: Podwarski
Slojcy - 11-21 k. 13

KP-xiii/93

Tomini
5

REKOWSKA Jamina

Urodz. 1. 8. 1889r. pow. Brodnica. Absolwentka
o pedagogice 1939r. wzięła udział w pod-
o Szwecji 1940. Była organizatorką i kier-
niście tajnego związku walczącego z niemieckim
o Tomini i powiecie. Organiz. pomoc dla
wzięła udział w obronie hitler. Stała się opieką wło-
wy po wyzwoleniu, udzielała pomocy chorym
i sierotom.

Zob. Słownik Biogr. Towar. Pomorskiej
Fundacja "Archiwum Pomorskie" PK
Tomini, 1994r. T. 1, s. 177.

Udeu/2001

Rekowska Janina

Tomii 6
taj. menu.

a) Na początku 1944. w Tomii
spotkała się z Rytkowiczem Melcho-
nem i Feliksem Roterem;
powierono jej zorganizowanie
tajnego menuwiera w Tomii.

zob. Jęsy Szews, Stow. biograficzny
Lilii Lubawskiej 1244-2000, Lubawa
2000; biogram Roterów Feliksa
s. 109

AKH VI'03

10

Rekowska Janina

Tonni
tajne nauka
7

W Tonniu i powiecie tajne zorganizowane
nauzenie prokaski m.in.: Janina Rekowska.

zob. Biuletyn FAPAK W 1/2003, s. 11

13.08.04, 7

7

Bekowska J.

Towar
taj. nr.

8

Na początku 1944 spotkała się
z Melchiorem Dyzkowskim - petnomo-
cnikiem Departamentu Oświaty i
Kultury w W-wie, który powierzył jej
zorg. fajnego manuskryptu - był w twórc-
nym Robertie Feliksa, liter.
taj. zorg. manuskryptu na pow. Włocławek.

zob: T:K: 1212/9 159 Tam. 2. II, Robert F. F.
22 III '45 - Guda

3

FUNDACJA
Tarni Tajne Nauczanie 9

Rekowska Janina

1930 1945
Naukowiczka, przed wojną kierowniczką Publicznej Państwowej Szkoły Nr. 3 w Toruniu. Działająca w terenowych ogniskach konspiracyjnych w Toruniu.

Dr. Bogdan Chrzaniowski } Polaka Podziemia na
Andrzej Gęsiowski } "Pomorzu w l. 1939-45"
Krzysztof Steyer } str. 522

M.M. 2006. Wyd. v Oskar Polnord Pgd. 2005r.

Toruń 10

Rekowska Janina

Informacja dotycząca tajnego nauwania

1939

OKRĘG

MORZE

1945

Zob. Muszkiewicz, "Młocit Kobiet" - str 52

praca magisterska, Biblioteka FAPAK 29.VIII.2025 4K

9

Rekowski Janina

Toruni 11
ODR

prac. Okręgowe Biuro Oświaty
i Kultury.

zob. Chrapowicki B., Delegatura
Biedu i P me Kraj na
Pomorku..., Toruni LOM, s. 95, 104.

HO. X'14

REKOWSKA Janina

